

Frank Lloyd Wright és a tokiói Imperial Hotel

Frank Lloyd Wright and the Imperial Hotel in Tokyo

D. TÓTH¹, A. SZALAI²

¹Debreceni Egyetem, ayumiiii05@gmail.com

²Debreceni Egyetem, szalai.andras@hotmail.com

Absztrakt: Frank Lloyd Wright egyike a XX. század első felének legkiemelkedőbb építészeinek. Wright építészete az organikus vagy más néven szerves építészet nevet kapta, amely az épületek és azt körülvevő természetes környezet messzemenő harmonizációjára való törekvést jelenti. Élete során rengeteg épületet tervezett, de talán egyik legmeghatározóbb, és legnagyobb negatív és pozitív visszhangot kapó épülete a tokiói Imperial Hotel volt.

Abstract: Frank Lloyd Wright is one of the most prominent architects of the first half of the twentieth century. Wright's architecture was given a name organic, also known as organic architecture, which means the effort to harmonize the buildings and the surrounding natural environment. During his life he designed a lot of buildings, but perhaps one of the most important buildings which received the biggest negative and positive response is the Imperial Hotel in Tokyo.

Bevezetés

Az Imperial Hotel lebontásáról sokan hallottak már, ennek ellenére a szálloda egyes részei manapság is látogatható. A kutatási témám ebből az érdekes tényből fogalmazódott meg. Kiindulva Wright első utazásától Japánba majd a szálloda tervezésének, építésének szakaszain át, egészen az épület jelenlegi helyzetéig.

1. FRANK LLOYD WRIGHT

Az anyai ágon walesi ősoktól származó Wright 1867. június 8.-án egy főként mezőgazdasággal foglalkozó kisvárosban, Richland Centerben, Wisconsin államban egy amerikai családban született, vallásos elvek szerint nevelkedve. Wright gyermekként sok időt töltött az anyjától kapott, Friedrich Wilhelm August Fröbel német pedagógus után elnevezett építőkockákkal játszva. A különböző geometriai tömbökből álló gyerekjátékokkal változatos kombinációkban lehetett összerakni háromdimenziós építményeket. Wright önéletrajzában úgy írta, hogy ezeknek a korai gyakorlatoknak köszönheti tervezői készségének kialakulását. 21 évesen a wisconsini egyetem kultúrmérnök hallgatója volt, mivel városában nem volt építészkutatás. Otthagytta az iskolát néhány hónappal a diploma megszerzése előtt 1888-ban, hogy állást keressen egy valódi építőművész chicagói irodájában.[1] Hat év tervezői munka után lépett ki Adler és Sullivan irodájától, majd saját irodát

nyitott a Chicago melletti Oak Parkban. Wright sajátos építészeti stílusa az organikus építészet, több a természet tiszteleténél és több puszta stílusnál.

Frank Lloyd Wright szinte misztikus viszonyt tartott fent a természettel. Mélyen hitt, abban, hogy minél közelebbi kapcsolatba kerül az ember a természettel, annál jobb lesz személyes, fizikai, lelki közérzete.[2] 1911.-ben vállalta el a tokiói Imperial Hotel tervezését, melynek kapcsán kisebb megszakításokkal közel hat évet töltött Japánban.

2. JAPÁN NYOMATOK

Wright 1893-as chicagói világkiállításon találkozott először a japán nyomatokkal, s attól az évtől fogva, életében kiemelkedő fontosságúvá vált olyannyira, hogy a szenvedélyének köszönhetően került kapcsolatba az Imperial Hotel tervezésével.

Wright körülbelül 1902-ben kezdte gyűjteni a japán nyomatokat. Valószínűleg a japán művészet szeretete miatt döntött úgy 1905 februárjában, hogy első útját az Egyesült Államokon kívül, Japánba tervezi. Az útja során több híres japán művész nyomatát vásárolta meg, amit később a chicagói Art Institute ki is állította. Ekkortájt ismerkedik meg Frederick W. Gookin-nal. Gookin profi japán nyomatok gyűjtő volt, illetve középnyugati és keleti művészeti kurátor. A közös szenvedélyüknek köszönhetően, amikor 1911 elején Gookin hallotta Hayashi-tól a hotel igazgatójától, hogy egy új Imperial Hotelt szeretnének építeni Tokióban, az első építész, akit javasolt a munkára Wright volt. Hayashi és Okura báró támogatásával Frank Lloyd Wright-ot választották az Imperial Hotel építésének. A szálloda építése alatt sok időt töltött Japánban. Ezekben az években, Wright elismert műgyűjtő lett, és japán nyomatok kereskedő.

3. IMPERIAL HOTEL TÖRTÉNETE

Az Imperial Hotel tervezése és kivitelezése egy hosszúra nyúló történet, mely során rengeteg problémával és természeti katasztrófával kellett szembe néznie az akkori építésznek.

A XIX. században a hivatalos japán körök számára, szükségszerűvé vált egy társadalmi forgalmat lebonyolító épület, ami a külföldi vendégek elhelyezésére szolgált, valamint üzletek kötésére, partik rendezésére. Az épületnek három főépülete volt, melyet három különböző építész tervezett, más-más évben. Mindegyik főépület a korszak legszebb nyugati stílusát követte. Az első főépület 1890. november 24.-én nyitotta meg kapuit Juzuru Watanabe tervei alapján. Amíg a követő harminckét évben meg nem nyílt az új Imperial Hotel addig, ez volt a legnagyobb luxus hotel Japánban, és az egyik vezető társadalmi központtá is vált Tokióban. 1910-ben jött az ötlet, hogy egy másik, nagyobb és modernebb épülettel kellene helyettesíteni az elavult XIX. századi Imperial Hotelt. A következő évben 1911-ben Frank Lloyd Wright-nak ajánlották a munkát, Frederick W. Gookin közbenjárásával.

1913 januárjában utazott Wright Tokióba, hogy felmérje az építési helyszínt. Az ingatlan szomszédságában a császári palota volt. A helyszínen eredetileg a belügyminiszter székhelye volt, ami lebontásra került. A szálloda területét az Edó korszakban, teljesen kitöltötte egy bonyolult vizesárok és csatornarendszer, ami az akkori Edó vár védelmi rendszere volt. Ezeket a részeket a későbbi években

teljesen feltöltötték, viszont a topográfiai változások jelentős problémát okoztak a tervezés és kivitelezés során. Mintegy 21 méter mélységig folyékony sár volt a teherbíró talaj helyett, amelyre kb. 3 méter magasságban szilárd talajt töltöttek. A következő időszakban Wright folyamatosan utazik Japán és az Egyesült Államok között. Több vizsgálati furást végzett a helyszínen, kísérleteket végezett a hotel alapozási rendszerének kialakításához, valamint építészeti és kiviteli terveket készített.

A szálloda építésének kezdete évekkal tolódott el. Majd a megbízást követő hatodik évben, a projekt hivatalosan is elkezdődött, amikor az igazgatóság minden tagja elfogadta Wright tervrajzait az Imperial Hotel új főépületéről. 1918 szeptemberében Wright már a hotel építésének felügyelése végett utazik Japánba, azonban 1919 februárjáig nem kezdődik el az építkezés. Az Imperial Hotel építését végig a lassúság jellemezte. A szálloda nyitó napját többször is elhalasztották. Mint például 1920-ban, egy baleset következtében az első Imperial Hotel mellékszárnya leég. Amellett, hogy ez jelentős anyagi veszteséget jelentett, a hotel kétségbeesztő hiányban szenvedett szobák terén. A szerencsétlen történések következtében a bizottság tagjai szinte azonnal úgy döntöttek, hogy a mellékszárnyat újra fel kell építeni. Megkérték Wright-ot, hogy tervezze meg ezt az épületet is, minél kevesebb idő alatt. A rajzok a baleset után 10 nappal készen is voltak. Ha összehasonlítjuk az Imperial Hotel második főépületet, amit Wright 7 éven keresztül tervezet az új mellékszárnyal, ami egy egyszerű, de elegáns épület lett, jól látszik, hogy a mellékszárny inkább emlékeztetett részleteiben Wright Chicagóban tervezett épületeire, s minthogy a gazdag ornamentikával díszített főépületre. A mellékszárny egy könnyűszerkezetű fa keretváz, gipszkartonnal borított épület lett. A délre található régi szállodához, egy folyosó rendszerrel kötötte össze. Az a hihetetlen erőfeszítés, ami Wright irodája beleölt, tette lehetővé, hogy 4 hónappal a tűz után befejezték az épületet. 1921. április 25-én már el lehetett foglalni az első szobákat.

A legrosszabb időszak 1922 áprilisában következett be. Az első Imperial Hotel főépülete porig égett. Jelentős kár keletkezett az épületek megsemmisülésével, és még egy vendég is életét vesztette a katasztrófában. Az események következtében megemelték az építkezésen dolgozók számát, hogy minél hamarabb befejezhessék az új főépületet. Ezt következően egy újabb baleset hátráltatta a munkát. Április 26-án, tíz nappal a tűz után, Tokiót meglepte az utolsó harminc év legnagyobb földrengése. Wright éppen az észak szárnyon dolgozott amikor, meghallotta a robajt, amit a földrengés okozott. Attól tartott, hogy a nagy díszterem összedőlt, de kiderült, hogy a 10 nappal ezelőtt leégett első Imperial Hotel kéményei voltak. Az új épület teljesen sértetlen volt, s ezáltal Wright tervei igazolást nyertek.

1922. július 2-án az északi szárny teljesen elkészült és a központi rész is részlegesen. A szálloda ezen része megnyitották kapuit a tervezett időpontban. Bár számos nyilvános szoba és az egész déli szárny zárva maradt, Paul Mueller építésvezető becslése szerint 6 hét kellett még a teljes befejezéséig. Ezt a munkát már Arato Endo felügyelete mellett végezték el, hiszen a déli szárny egy az egyben másolata volt az északinak. Wright és élettársa Miriam Noel elhagyta Jokohamát 1922. július 22-én, és soha többé nem tértek vissza az országba. Wright hazatérte után is hónapokig aggódott a hotel miatt, mivel a déli szárny befejezése 6 hét helyett 14 hónap lett. Az egész épület nyitását 1923. szeptember 1.-én ünnepelték, egy hivatalos ebéd keretei között. A sors iróniája, hogy a megnyitó napja és a legfontosabb

nap az egész épület történetében egy és ugyanaz.[3] Csak néhány perc múlva kezdődött volna az ebéd, amikor Tokiót elérte a Nagy Kantói földrengés, a huszadik század legsúlyosabb japán földrengése.

Az első híresztelések szerint az Imperial Hotel megsemmisült a földrengésbe. Majd 1923. szeptember 13-án, a ma már legendás táviratot megkapta Wright Okura-tól. A táviratból kiderül, hogy Wright zsenialitásának hála az Imperial Hotel sértetlenül túlélte a katasztrófát. Bár nem volt teljesen igaz, hogy az épületen semmilyen kár nem keletkezett, de látszólag még egy ablaküveg sem törött be az épületen, és senki sem sérült meg. Az ezt követő hetekben, a szálloda ideglenes elszállásolása lett az amerikai, brit, francia és olasz nagykövetségeknek, valamint a kínai és svéd minisztereknek, hajléktalanná vált embereknek, és a japán sajtónak. Az Imperial Hotel a földrengés után dicséretes tárgya lett, mint japán, s mint külföldiek körében egyaránt, híressé téve építészt.

4. IMPERIAL HOTEL SZERKEZETE, ÉPÍTÉSZETI KIALAKÍTÁSA

Wright 1905-ben utazott először Japánba, és akkoriban teljesen elvarázsolta a sziget építésze. Bár tagadta, hogy a japán tradicionális építészet hatással lett volna saját építészeti stílusára, és hangsúlyozta, hogy csak igazolást nyert saját ötletei megerősítésében, mégis jelentős építészeti hasonlóságot vélek látni a japán építészet, és Wright organikus építésze között.

A japán ember, éppen ahogy Wright is tette élete folyamán, megszállottan szereti a természetet. Ez a természethez való ragaszkodás, abból is adódik, hogy hitvilágában a természetben előforduló minden dolognak és jelenségnek szellemet tulajdonít, még pontosabban fogalmazva (kami-istene) van. Ez szinte vallásos természetimádatot jelent.

A külső és belső tér szerves összekapcsolása a japánoknál több szempontból jelentős. Tulajdonképpen a természetet hozzák közel a ház belső tereihez vagy fordítva: a belső teret viszik ki, nyitják meg a természet felé. A két tér tehát, kölcsönösen átfolyik egymásba. Wright organikus építészetének sajátos elvei nagyon hasonló elveken alapul. A külső tér az épület belső terének természetes részévé válik, így módon négydiemziós térré alakulnak az épületek. [4]

Wright az Imperial Hotel építésénél felhasználta ezen elveket. Az arányaiban és stílusában, meglepő hatásaival az Imperial Hotel tökéletesen japán stílusú épület lett. Az épület tervezése 1913-1918 között 5 éven keresztül történt, több mint 700 rajz keretében, több japán és amerikai szakember, mérnök segítségével. Mint például Paul Mueller, Arató Endo, Fujikura, Julius Floto, H.F. Durr, Samuel A. Lewis, és a Truscon társaság. Wright legnagyobb támogatói Aisaku Hayashi a hotel vezérigazgatója, és Kihachiro Okura báró a hotel legjelentősebb finanszírozója.

A szálloda építése 1919 és 1923 között 4 éven keresztül zajlott, több késedelem, probléma, és katasztrófa hátráltatta a munkát. Az Imperial Hotel tervezésekor két dolgot vett figyelembe igazán a tervező: olyan szerkezetet alkalmazni, amely ellenáll a földrengésnek, és tűzbiztos, hogy rengést követő tűzvész se ártson az épületnek. Olyan épületet kellett tervezni a mocsaras talajon, ami ellenél a földrengésekkel keletkező szeizmikus mozgásnak. A cél megvalósítása érdekében a hagyományos japán építőelemek, a fa és a papír helyett a vasbetonnak, a kőnek és téglának adott helyet. Hogy az épület kibírja a földrengést, az építészetben addig soha nem látott cölöpalapozást, és vasbeton szerkezeti rendszert tervezett. A tervek fő elve a konzol volt, a kiegyensúlyozott súlyelosztás, amely

hasonlít arra, ahogy a pincér kinyújtott karján egyensúlyozza a tálcát. Az alapozás a mocsaras talajban a cölöpök úszásán alapult. Azt szerette volna elérni, hogy az épület valahogy úgy lebegjen a sár felett, mint a hajó a sós vízen. Az egész alap szerkezete egy olyan modul lett, amelyet három méter hosszú, földbe ásott, egymástól hatvan centiméterre lévő vékony betonoszlopok alkotnak, ezek rögzítették az épületet a talaj alsó agyagrétegéhez. [5] Amikor Wright az Imperial Hotel kivételes, addig még soha nem látott alapozását, és szerkezeti rendszerét tervezte, nagy előnyt jelentett neki, hogy 1906-ban a San Francisco-i földrengés után, jelentős vizsgálatok folytak különböző anyagok földrengéskor való viselkedéséről. Az Egyesült Államokban akkoriban több tudományos vizsgálatot indítottak az épületek szeizmikus kárainak felméréséről.

Az Imperial Hotel egy három emeletes, két nagyobb belső udvarral rendelkező épület lett. A központi részben a közösségi terek helyezkedtek el, míg a két szimmetrikus szárnyban a vendégek szobái. A hagyományos japán építészetben alkalmazott nehéz cseréptető helyett a szállodát vékony rézfedéssel fedték le. Az egész épületen felhasznált anyagok vasbeton, oya kő, téglá, üreges kerámia, és rézfedés. Frank Lloyd Wright végső soron a „Maja Revival” stílust, japán építészeti elemeket, és organikus építészeti elemeket vegyítet egy horizontálisan komponált épületben. Tehát az épület szintézise a maja ornamentikának és a japán arányoknak és részleteknek. Egy olyan komplex szálloda keletkezett, amely nem tűnik oda nem illőnek ott, ahol áll, a császári palota Hibija parkjával szemben.

A vasbeton révén elért rugalmasságnak köszönhetően az épület épségben vészelte át az 1923 szeptember elsején lezajló Nagy Kantói földrengését, annak ellenére, hogy a legtöbb építész akkortájt biztos volt benne, hogy Wright tervei hibásak. Az újonnan tervezett szerkezeti rendszer előnyei végül beigazolódtak, és túléltem a földrengést, míg Tokió nagy része lepusztult. De az épületet ennek ellenére 1967. november 15-én lebontották. A főbejáratot, az étkezőt valamint a medencét rekonstruálták a Meiji-Mura Múzeumban, ami a mai napig látogatható.

Az előzetes tárgyalások Wright és a szálloda vezetősége között, az események sorrendje a tervezés és kivitelezés között, számtalan késedelem, halasztás, és katasztrófa, valamint azon események, melyek az épület elkészüléséhez vezetett, és a túlélése a Nagy Kantói földrengésben, mind egy hosszú sorsszerű események sorozata, amely világhírűvé tette az építészt. [6] Míg az épület csak részben valósította meg az organikus építészet eszményét, ennek az eszménynek a keresése tette az épületet azzá, ami valójában volt és tette képessé arra, amit tudott.

5. IMPERIAL HOTEL MANAPSÁG

Az Imperial Hotel épületét az idő múlása megviselte és hanyatlásnak indult. Nagyobb vita után 1967-ben döntöttek úgy, hogy az épületet lebontják, és helyette egy többemeletes struktúrájú új hotelt építenek, mint a hotel új harmadik főépülete. 1967. november 15-én zárták be a Imperial Hotel második főépületét és nem sokkal utána el is kezdték a bontását. Míg Wright épületének több részét elbontották, azonban az ikonikus főbejáratot a medencével Nagoyában a Meiji-Mura Múzeumban rekonstruálták.

A Meiji-Mura Múzeum egy építészeti múzeum és szórakoztató park Nagoyában Aichi prefektúrában. A múzeum alapítói Taniguchi Yoshiro építész, és Tsuchikawa Motoo először alelnöke, majd elnöke a

Nagoya Vasút-nak. A Meiji-korszak volt az az időszak ami gyors változás hozott a szigetország életébe. Miután évszázados elszigeteltségének vége volt, ebben az időben kezdett bele több olyan épületbe, mely a nyugati és japán építési technikákat, stílusokat ötvözve jöttek létre. A Meiji-Mura fő célja, hogy megőrizze a Meiji korszakban nyugati stílusban épült kulturális, és vagy történelmi jelentőségű épületeket. A múzeum 1965. március 18-án nyitotta meg kapuit. Több mint 60 történelmi épület és rekonstrukciói látható a 250 hektáros területen, az Iruka tó mellett. [7]

Az egykori Imperial Hotel Tokióból 1967 és 1985 között került át. Bár csak az előcsarnokot, étteremet és a medencét rekonstruálták, mégis ez a legnagyobb, és legfigyelemre méltóbb épülete a Meiji-Mura Múzeumnak.

Mivel az Imperial Hotel szerkezete téglá és beton volt, amit nem lehetett szétválasztani, így összeszedték az összes oya követ és burkolatot és minden olyan építőanyagot, ami fent maradhatott. 1968 márciusában befejezték a hotel bontását, és átszállították az összes tárolt anyagot a Meiji-Mura Múzeumba. A helyszín kiválasztása a rekonstrukcióhoz 1970 februárjában történt, majd 1970 márciusában kezdődött el az épület külső rekonstrukciója. Hat év folyamatos munka után fejezték be. Végül 1985 októberében több mint 17 év után a bontás követően befejeződött az épület végleges rekonstrukciója.[8]

1. ábra: Imperial Hotel, Meiji-Mura Múzeum (saját kép)

A múzeumban dolgozók szerint, egyik főbb oka volt az épület rekonstrukciónak, hogy számos japán polgár, aki szerette és tisztelte Wright építészetét, ellenezte az épület bontását. Egy ilyen köztes megoldással, sikerült fenntartani ezt a csodás történelmi épületet az utókor számára. A múzeumban megtekinthető a híres medence, amiből a földrengés idején locsolták a fa ablakpárkányokat. A gyönyörűen kézzel faragott oya kő díszítés maya kultúrából másolt motívumokkal, valamint épített

tégla és üreges kerámia díszítéssel. A többszörösen sorolt ablakok, sarokablakok és nyílászárók, melyek beengedik a fényt lenyűgöző látványt adva a főbejárat három szint magas csarnokának. Wright a szálloda összes bútorát saját kezűleg tervezte, és rendelte. Ezen saját tervezésű bútorok, étkezészetek, amik kimondottan a hotelnek készültek, mind megtekinthetőek. Az a híres asztal is, amin több diplomáciai szerződéskötés volt a történelem folyamán. Az épületen belül jelenleg egy kisebb kávézó is működik, amelyben az Imperial Hotel eredeti asztalain, székein ülve, az eredeti étkezészet másolatából szolgálnak fel italokat, ételeket visszahozva a kor hangulatát. A konzolos kialakítását a szerkezetnek, az épületen belül is megfigyelhető. Az egész főbejárat egy nagy csarnok, körbe két szinten konzolosan kiugró folyosókkal. Ahogy az üreges kerámiával díszített térelhatárolókon átszűrődik a fény, teljesen egyedi játékos fényhatást kelt az épületben. Az épület elegáns, letisztult, fényhatásokban gazdag hangulata magával ragadja a szemlélőt, és egyben lenyűgözi szépsége.

Az Imperial Hotel drámai történetével és szépségével ékesíti jelenleg, és remélhetőleg a jövőben is a Meiji-Mura Múzeumot.

KÖSZÖNETNYÍLVÁNÍTÁS

Köszönettel tartozom konzulensemnek Dr. Szalai Andrásnak, hogy szakmai hozzáértésével, észrevételeivel és tanácsaival segített a TDK dolgozat megírásában.

A dolgozat megírása előtt végzett kutató munkám során nyújtott segítségért köszönet illeti Sato Hirokit, a Meiji-Mura Múzeumban való idegenvezetéséért.

Hivatkozások

- [1] A mérhető és a mérhetetlen: Építészeti írások a huszadik századból, Hungarian edition, Kerékgyártó Béla, Typotex, 2000.
- [2] Bruce Brooks Pfeiffer: Frank Lloyd Wright, Taschen/ Vince kiadó, fordítás: Borus Judit, Budapest, Vince kiadó, 2006.
- [3] Kathryn Smith: Frank Lloyd Wright and the Imperial Hotel, The Art Bulletin, 67. évf. 2. szám 1985. június p. 296-310 in: <http://www.jstor.org/stable/3050913> (saját fordítás)
- [4] Bognár Botond: Mai japán építészet (Műszaki könyvkiadó, Budapest, 1979)
- [5] Frank Lloyd Wight: Testamentum (fordítás: Falvay Mihály), Budapest, Gondolat, 1974.
- [6] Kathryn Smith: Frank Lloyd Wright and the Imperial Hotel, The Art Bulletin, 67. évf. 2. szám 1985. június p. 296-310 in: <http://www.jstor.org/stable/3050913> (saját fordítás)
- [7] The Museum Meiji-Mura in: <http://www.meijimura.com/english/index.html> (saját fordítás)
- [8] Wikipedia, Imperial Hotel, Tokyo in: https://en.wikipedia.org/wiki/Imperial_Hotel,_Tokyo (saját fordítás)